

УДК 821.111(73)Ове7Тар].09

DOI <https://doi.org/10.32689/maup.philol.2024.2.14>**Альона ТИЧІНІНА**

кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, a.tychinina@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6316-2005

Наталія НІКОРЯК

кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, n.nikoriak@chnu.edu.ua
ORCID: 0000-0001-6658-0114

**ЕКЗИСТЕНЦІАЛИ САМОТНОСТІ В РОМАНІ Д. ОВЕНС
«ТАМ, ДЕ СПІВАЮТЬ РАКИ»**

Статтю присвячено розгляду однієї із інтерпретаційних версій феномена самотності у літературі. Об'єктом дослідження обрано роман сучасної американської письменниці Делії Овенс (1949) «Там, де співають раки» (2018), а предметом – екзистенціали самотності у вказаному тексті. Акцентовано актуальність вивчення зафіксованих у літературі екзистенційних станів крізь методологічну призму антропології. Самотність розглянуто як екзистенціал, почуття, стан, явище, феномен, процес і відношення. Подано інтерпретації явища самотності у літературознавчому контексті. Метою статті є окреслення екзистенційного стану самотності у романі Д. Овенс як наслідку травм, стану свідомості і способу життя. «Там, де співають раки» визначено зразком еконаративного роману з автобіографічними мотивами. Окрім того, проаналізований текст постає виразним прикладом жанрової поліморфності, позаяк він поєднує ознаки детективного роману, психологічного роману, роману-становлення та екороману. Окреслена жанрова особливість позначена тематичною розмаїтістю, оскільки роман порушує проблеми інакшості, взаємодії людини і природи, сімейних стосунків, гендерних і расових конфліктів. Роман наративізує події життя й емоційні стани головного персонажа – Каї, образ якої постає центром персоносфери. Становлення Каї як особистості, крізь призму її психологічних травм, становить сюжетну основу тексту і водночас інтерпретує окремі епізоди біографії Д. Овенс. Тематична багатовекторність роману «Там, де співають раки» реалізується за допомогою використаного авторкою прийому ретроспекції. «Болотяна дівчинка» постає промовистим образом Іншого у сучасній літературі, оскільки вона є маргіналізованою протягом усього життя. Стан самотності головної героїні розглянуто в динаміці, починаючи з дитинства Каї, коли її залишила мати. Цю подію розглянуто як каталізатор її травм та екзистенційних станів.

Ключові слова: роман, жанр, поетика, роман-становлення, наратив, самотність, екзистенціал.

**Alyona Tychinina, Natalia Nikoryak. THE EXISTENTIAL ASPECTS OF LONELINESS
IN D. OWENS' NOVEL «WHERE THE CRAWDADS SING»**

The article is devoted to the consideration of one of the interpretive versions of the phenomenon of loneliness in literature. The novel of the modern American writer Delia Owens (1949) «Where the Crawdads Sing» (2018) was chosen as the object of research. The existential aspects of loneliness in this text were marked as the subject. The relevance of studying existential states through the methodological prism of anthropology is emphasised. The loneliness is considered as an existential phenomenon, a feeling, state, as well as a process and relation. Interpretations of the phenomenon of loneliness in the literary context are proposed. The purpose of the article is to outline the existential state of loneliness in Delia Owens' novel as a consequence of trauma, state of consciousness, and lifestyle. «Where the Crawdads Sing» is defined as an example of an eco-narrative novel with autobiographical motifs. In addition, the analysed text is a clear example of genre polymorphism, as it combines features of a detective novel, psychological novel, coming-of-age novel, and an econovel. The outlined genre feature is marked by thematic diversity, as the novel raises issues of otherness, human-nature interaction, family relations, gender and racial conflicts. The novel outlines the life events and emotional states of the main character – Kaya, whose image becomes the center of the personosphere. The formation of Kaya as a person, through the prism of her psychological traumas, constitutes the plot basis of the text and at the same time interprets individual biographical episodes of D. Owens. The thematic multi-vector nature of the novel «Where the Crawdads Sing» is implemented using the technique of retrospection chosen by the author. The «Swamp Girl» appears as a telling image of the Other in contemporary literature, as she is marginalised throughout her life. The state of loneliness of the main character is considered in dynamics, starting from Katya's childhood, when her mother left her. This event is considered as a catalyst for her traumas and existential states.

Key words: novel, genre, poetics, emerging novel, narrative, loneliness, existential.

Постановка проблеми. Активізація уваги літературознавців до явища самотності пояснюється поширенням антропологічного прин-

ципу досліджень в усі галузі сучасної науки. Тема самотності, а також життя та дорослішання (становлення) особистості у вза-

ємодії з природою здавна цікавила багатьох письменників, літературознавців, філософів, психологів, богословів. Б. Паскаль був одним із перших, хто докладно розглядав феномен самотності. На думку філософа, самотність – це факт нещастя, позаяк вона постійно супроводжує існування людини, травмуючи переживаннями покинутості й ізоляції [див.: 9]. Також стан самотності детально висвітлювався екзистенціалістами (Ж.-П. Сартр, А. Камю), які вважали самотність фундаментальною ознакою екзистенціалізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологія розвідки. Концептуально ми спираємося на теорію антропологічних станів самотності й відчуження М. Гайдегера, В. Ліщинського, М. Мовчана, К. Ясперса тощо. За М.Гайдегером, шляхом усамітнення, самотності, людина досягає наближення до суті всіх речей, до світу в цілому [15]. В. Ліщинський розглядає самотність як «екзистенціал людського буття, у межах якого відбувається зовнішнє або внутрішнє відособлення людей» [6, с. 256]. М. Мовчан вважає самотність суперечливим, багатограним явищем, яке може призвести або до знищення та пригнічення особистості, або є «творчим і вільним началом» [8, с. 118]. Цікаво, що вчені вказують саме на те, що більшість людей найболочіше переживають самотність не у фізичній ізоляції, а всередині певного угруповання.

Суттєвий вплив на трактування самотності в контекстуальному полі антропології мають трактати М. Бубера [1]. Він використовує поняття комунікації для опису діалогу Я і Ти в онтологічному ключі. Бубер розглянув Я як двоїсту категорію, у взаємозв'язку з Іншим, а відтак навіть з Вічним Ти: «З-поміж трьох сфер одна вельми відмітна: життя з людьми. Тут мова довершується як послідовність у мові й розмові. Тут лишень оформлене в мові слово стрічає свою відповідь. Тут лише засадниче слово в однаковій формі спрямовується і вертається, засадниче слово звернення і засадниче слово відповіді живуть в Єдиному висловлюванні, я й Ти не просто перебувають у стосунку, а також у постійній «щирості» [1, с. 166].

Сучасні дослідники пропонують чимало визначень змісту самотності. У «Словнику української мови» міститься визначення поняття самотності: «Властивість і стан за значенням самотній; усвідомлення такого стану» [11]. Словник позначає самотній як самітній, що означає «який залишився, живе і т. ін. наодинці, без нікого (про людину) сам», а також «який не має сім'ї, рідних, близьких; одино-

кий; сам» [11]. Сьогодні термін «самотність» постає багатозначним, означає «почуття, стан, процес і відношення» [див. 3]. Це переживання зумовлює усамітнення і замкнутість людини. Відтак людина «тікаючи» від життя, занурюється у власні ілюзії, що призводять до більшого заглиблення у стан самотності, а як наслідок – тривоги, суму, замкненості. В. А. Чорнобай [14] робить спробу комплексного аналізу феномену самотності та одинокого способу життя сучасних українців, виокремлює типи самотності (емоційна, соціальна, культурна, духовна, екзистенційна).

Літературознавці аналізували художні версії самотності у різних дискурсивних зрізах і національних літературах. Наприклад, О. В. Карабьова проінтерпретувала самотність у сучасній жіночій прозі [4]. Т. В. Смушак вивчала концепти відчуження та самотності у французькій та українській літературі ХХ ст. [12]. Н. Д. Демченко та А. Г. Чала [2] звернули дослідницьку увагу на лінгвалізацію концепту «самотність» у сучасному українському дискурсі на матеріалі роману «Камінь посеред саду» В. Лиса тощо. К.Ф. Калинич дослідила тематизацію самотності у творчості Кобо Абе [3].

Проте, наразі відсутні дослідження, що проблематизують екзистенціал самотності у романі Д. Овенс (1949) «Там, де співають раки» («Where the Crawdads Sing», 2018). Це аргументує актуальність і новизну статті. **Метою** нашого дослідження є окреслення екзистенційного стану самотності у романі Д. Овенс «Там, де співають раки» як наслідку травми, стану свідомості і способу життя.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роман американської письменниці Д. Овенс (1949) «Там, де співають раки» постає показовим зразком сучасного еконаративного роману з автобіографічними (квазібіографічними [див. 13, с. 133]) мотивами. Окрім того, жанрова специфіка цього тексту зумовлена його поліморфністю, оскільки поєднує ознаки детективного роману, психологічного роману, роману-становлення та екороману. Окреслена жанрова особливість позначена тематичною розмаїтістю, позаяк роман порушує проблеми інакшості, взаємодії людини і природи, сімейних стосунків, гендерних і расових конфліктів тощо. Становлення Каї як особистості, крізь призму її психологічних травм, становить сюжетну основу тексту і водночас інтерпретує окремі епізоди біографії Д. Овенс [7]. Роман наративізує події життя й емоційні стани головного персонажа – Каї, образ якої постає центром персонифікації.

Тематична багатовекторність роману «Там, де співають раки» реалізується за допомогою використаного авторкою прийому ретроспекції. Під ретроспекцією розуміємо наративний спосіб апеляції до подій і досвіду минулого, за допомогою якого розкривається сутнісний зміст сьогодення. У тексті чергуються епізоди розслідування вбивства Чейза, суду та події минулого (50–60 рр. ХХ ст.).

Ретроспективна композиція характеризується зображенням подій, відтворених «до основної історії», за принципом часового маятника. Сюжет твору бере початок майже «з кінця» його фабули – з констатації смерті Чейза Ендрюса. Варто зауважити, що текст розпочинається і завершується загадкою смерті (фігура композиційного кільця). У пролозі 30 жовтня 1969 р. знаходять тіло Чейза, а в розв'язці зображуються події після смерті Каї вже крізь призму рецепції Тейта. Окрім того, змінна ретроспективна позиція недієгетичного оповідача-спостерігача дозволяє читачеві зосередити увагу не так на способах наратування подій, скільки на поведінці героїні у різних ситуаціях і у різні періоди її життя.

Симптоматично, що Кая шукає в природі пояснення вчинку матері, яка не повернувшись, полишила дітей на самотійне виживання, прирекла Каю на самотність. Окреслена подія стала для Каї пожиттєвою травмою, відправною точкою і каталізатором її комплексів. Комунікативну й емоційну порожнечу було заповнено спілкуванням з довколишніми екосистемами. Відсутність матері вона намагалася заповнити здебільшого спілкуванням з природою: «Щоранку Кая прокидалася під шишиння оладок, вдихала свіжий кукурудзяний димок. А тепер кухня стояла німа й холодна, і, підводячись із ліжка, Кая, замість снідати, бігла до лагуни» [10, с. 44].

Самотність – це екзистенціал, що супроводжує кожен особистість. Самотність виступає невіддільним етапом соціалізації. Тому середовище, яке оточує індивіда, здійснює значний вплив на взаємодію особистості з іншими особами. Через матеріальне неблагополуччя та складні морально-психологічні взаємовідносини у сім'ї Кая, на прізвисько «Болотяна дівчинка», опинилася на периферії соціальної структури свого містечка, яке також було занедбаним й самотнім: «Загалом, містечко мало такий вигляд, ніби втомилося боротися зі стихіями і просто занепало» [10, с. 24]. Полишена напризволяще долі спочатку матір'ю, що втекла від звірств чоловіка, потім старшими братами та сестрами, які один за одним залишили старе житло на болотах у пошуках

кращої долі, Кая була змушена вибудовувати складні та небезпечні для її дитячої психіки стосунки з батьком-тираном та алкоголіком: «Попри те, що дівчинка мешкала в хатині разом із батьком, кожен з них жив окремим життям» [10, с. 27]. Але коли батько пішов, дівчинка також сумувала, бо була приречена на абсолютну самоту вома: «Усі вони її покидають, йдучи цією піщаною стежкою, а вона має дивитися їм услід» [10, с. 50].

Д. Овенс також текстуально маркує час, коли Кая вперше залишилася без людей, яким вона довіряла. Це відбулося 1952 року, коли брат Джоді пішов з дому: «Погукала брата, але його тут уже не було. Не було навіть його речей, а порожнє ліжко зяло пусткою (...). Цієї ночі вона вперше в житті лишилася сама» [10, с. 20]. Вона стає настільки самотньою, що її образ нерідко порівнювався з самотніми чайками: «Із часом єдиною компанією дівчинки стали самі лише чайки» [10, с. 64]. Навіть на день народження Кая, хоча і очікувала повернення мами, залишилася у компанії лише чайок, яких вона пригостила кашею: «Одна велика чайка підійшла і сіла біля неї. / – Сьогодні в мене день народження, – сказала Кая пtiці» [10, с. 28]. Тому зустріч із Тейтом стала дуже важливою для подальшої соціалізації дівчинки: «Усамотнене життя на болоті вже наклало на Каю свій відбиток, і тепер вона уподібнилася до маленької дикунки: волосся скуйовджене і сплутане, щоки вкриті плямами бруду» [10, с. 54].

Людина може відчувати різні види самотності, як наприклад, зовнішню та внутрішню. Зовнішня самотність постає результатом суперечності людини і соціального середовища. Зовнішня самотність Каї є результатом низки катастрофічних для неї подій (відхід один за одним рідних) та байдужості мешканців містечка. Внутрішня самотність, як комфортний для Каї стан, спричинена розкриттям її ідентичності на тлі природи, у взаємодії з нею: «Кая знову вирушила на марші, цього разу вже сама. Але самотньою вона не почувалася» [10, с. 214].

В аспекті типології суб'єктивних переживань виокремлюють декілька видів самотності. «Заперечувана» самотність – це варіант самотності як суб'єктивного переживання, при якому індивід має сильний психологічний захист, «ігноруючи» власні переживання. «Комфортна» самотність – вираження самотності як суб'єктивного переживання, при якому індивід досягає кращої «якості життя», що підкріплюється наявністю позитивних емоцій. «Деструктивна» самотність – різновид самотності як суб'єктивного

переживання, при якому індивід, прагнучи компенсувати власні переживання, діє на неї несприятливо, деструктивно [5, с. 13]. «Соціальна» самотність – переживання людини, зумовлені неприйняттям її у певній групі. Переконаємося, що особистості Каї були притаманні усі названі види самотності. Спостерігаємо водночас парадокс: з одного боку, кожна людина самотня як індивідуальність, що на певних етапах життя добровільно прагне до усамітнення, а з другого, – їй притаманна органічна потреба духовної й комунікативної єдності з іншими суб'єктами.

Відображена у наративі роману «Там, де співають раки» ситуація переживання Касю самотності можна кваліфікувати як фізичне відокремлення від більшості соціуму, а також як емоційну ситуацію внутрішнього стану дівчини. Приміром, у школі Кая «опустилася на стілець, мріючи стати такою ж непомітною, як крихітний жук-кород на вкритому широкими складками стовбурі дуба» [10, с. 37]. Кая переживала зневагу та байдужість до себе від мешканців містечка, відсутність повноцінного спілкування і дедалі більше почуття самотності: «Далеко від дому вона почувалася беззахисною, немов дикобраз, перевернутий на спину» [10, с. 109]. Приміром, батьки Чейза, зустрівши її в крамниці, обійшли стороною. Тереза Вайт, дружина пастора місцевої методистської церкви, вискочила із взуттєвої крамниці, щоб забрати свою маленьку дочку, заборонивши їй торкатися Каї, бо вона начебто «брудна». На протигагу людям природа завжди була прихильна до дівчини (чайки, яких вона підгодовувала, могли кружляти біля її ніг): «Ні, я не зможу покинути чайок, капелю, дім. Болото – це єдина родина, що в мене лишилась» [10, с. 94]. Йдеться не про цілковиту самотність, адже Кая спочатку була з родиною, потім залишилася з батьком, після його неповернення дівчинку підтримував Джампін та його дружина Мейбл, пізніше в житті Каї з'явився Тейт. Та найголовніше, що вона була на природі, поруч були улюблені птахи. Земля (марші) та вода давали силу вижити: «Вона вмостилася б разом із пташками у своєму ліжку і від їхнього тепла відчула б себе затишно, наче у гніздечку» [10, с. 40].

Головна героїня постає промовистим образом Іншого у сучасній літературі, оскільки вона є маргіналізованою протягом усього життя. Більшість мешканців містечка схильні до відчуження від Каї, вони дистанціюються від неї (йдеться про сегрегацію). У романі «Там, де співають раки» Деллі Овенс навіть міститься показовий алегоричний епізод зі знищенням слабкої дикої індички: «Пташка, яка вирізняється

з-поміж інших – поранена або спотворена – має більше шансів привернути увагу хижака, і через це решта зграї зазвичай вбиває її, щоб самим не стати здобиччю» [10, с. 112]. Промовистим постає навіть погляд птахи: «Нещасна пташка /.../ дикими очима дивилась на власну зграю, що так жорстоко розправлялась із нею» [10, с. 112]. У такий спосіб письменниця проводить паралель зі цькуванням Каї у колективах і спільнотах, у яких вона перебувала.

Самотність у романі «Там, де співають раки» Д. Овенс можна охарактеризувати як константну (у вираженні домінантних рис) і водночас мінливу (в найрізноманітніших проявах протягом життя головної героїні). Ступені самотності залежать від подій у житті Каї. Так, у період, коли дівчинка була відірвана від людей, самотність мала риси непомітності, цілісності з буттям, як тільки в її житті з'явився Тейт, самотність почала її гнітити: «До гри з пір'ям Кая не помічала своєї самотності і вважала її невід'ємною частиною свого буття. Але тепер самотність пустила корені глибоко у єство дівчини й важко тиснула їй на груди» [10, с. 124].

Важливий елемент антопологічно-психологічного опису Каї – її емоційний образ. Дівчина готова навіть поступитися своїми уявленнями, як-от, коли вона засміялася зі споживацької репліки Чейза про марші. Д. Овенс описує емоції Каї: «За мить відчула, що втратила ще одну крихітну частинку себе. Такою вже була ціна, котру вона платила, щоб мати когось поруч» [10, с. 214]. Тлом її самотності постає дефіцит уваги та підтримки зі сторони інших людей. Так, вона верше отримала подарунок на День народження від Тейта в 15 років: «Ніхто й ніколи не замовляв для неї в пекарні іменинний торт. Ще жодного разу в житті вона не отримувала загорнених у святковий папір подарунків» [10, с. 155]. Відтак спостерігаємо, що саме відчуття самотності підштовхнуло Каю до «аб'юзивних» стосунків з Чейзом.

Д. Овенс зображує самотність не крізь призму відчуттів Каї, але й у розрізі сприймання іншими людьми, як-от її брата Джоді. Йому самотність сестри засвідчують не лише побутові речі, а навіть атмосфера її дому: «Джоді враз відчув, немов саме повітря тут, у кухні, було просякнуте самотністю. Про самотність волало все: і кілька цибулин, що лежали на дні овочевого кошика, і одна-єдина тарілка коло мийки, і шматок кукурудзяного хліба, дбайливо загорнутий у посудний рушник. Вести свій побут там могла б літня вдова» [10, с. 288]. У період судових перепитій головну героїню гнітить присутність брата, який хоче бути з нею поруч, щоб допомогти, заспокоїти. Вона,

яка завжди прагнула до відчуття людини поруч, говорить йому: «Забути я зможу лиш на самоті. Наодинці із собою. Адже так було завжди, самотність – це все, що я знаю. Я не звикла, щоб мене втішали...» [10, с. 411]. Це засвідчує, що почуття самотності було для героїні комфортним, іманентним для неї станом. Відтак Кая стала вченою-природознавицею, господаркою ділянки землі, знайшла собі надійного партнера. Разом з цим Д. Овенс неодноразово акцентує абсолютну нездатність героїні вбудуватися в навколишнє людське співтовариство. Кая органічно вписується лише в екосистему боліт, переймаючи звички птахів та диких тварин, живучи відповідно до природних циклів.

Художні образи, за допомогою яких Д. Овенс об'єктивує сутність «самотності», характеризують світоглядно-особистісне ставлення героїні та авторки до цього соціального феномену та природи. Так, в епізоді безрезультативного очікування Каєю Тейта, письменниця звертається до використання порівняння відчуттів персонажа з природним феноменом – припливом. При цьому відчуття самотності не називається цим словом («закричала в порожнечу [...] Здалося, що її з головою накриває могутня хвиля припливу й тягне, відносить далеко у відкрите море. Це почуття було знайоме Каї до болю» [10, с. 174]). Імплицитно властива образам самотності негативні конотації традиційно інтенсифікуються у метафоричності, наприклад «Самотність стала заважкою ношею» [10, с. 178]. Зустрічаються також оригінальні метафори ресурсного стану самотності: «Проте в самотності – свій власний компас» [10, с. 182].

Цікавим способом змалювати самотність є спроба авторки вдатися до містифікації та інтертекстуальності. Так, письменниця неодноразово вводить в текст роману улюблену героїнею поезію Аманди Гамільтон, якою виявляється сама Кая. Літературна містифікація у такому випадку є прикладом розмивання семантичних кордонів між художніми творами, зіткненням різних видів літератури – прози та поезії. Семантичні горизонти та авторство синтезуються, виникає нова семіосфера – містифікованого тексту, в якому письменниця розставляє ключі, коди: «Спокуса нехитра була / Самим лиш помахом долоні. / А бідоласі світляку / За втіху смерть у мерехтливім лоні [10, с. 427–428]. Так, в одному з поетичних уривків Д. Овенс художньо змальовує самотність, виокремлюючи домінуючі ознаки: холод, тиша, розтягненість в часі, гострий, тонкий звук: «холодом плечі огортає тиша», «ти лише знаєш, / як самота бринить, / розпорошує мить / на милі / без краю й кінця» [10, с. 258].

Д. Овенс у романі «Там, де співають раки» робить самотність активним началом, здатним змінити людей. Характер змін головним чином залежить від особистості і зовсім трохи – від довкілля. Так, Кая та її мама змушені були стати самотніми, але у випадку Джуліен самотність отримала деструктивний характер, а у випадку з Каєю – трансформуючий. У момент отримання звістки про долю мами Кая прирівнює себе до самотності: «Я і є самотність» [10, с. 286].

У романі «Там, де співають раки» можна виокремити навіть певні «ступені» самотності. Так, у тюремній камері без можливості бачити улюблені марші дівчина відчула абсолютність цього відчуття: «Лиш опинившись за ґратами без права вийти під заставу, вона повною мірою усвідомила всю глибину своєї самотності» [10, с. 340]. Почуття приреченості та самотності проявляється також і в епізоді, де Кая очікує вирок присяжних: «Очікування на вердикт у своїй власній справі про вбивство відкрило їй самотність зовсім іншого гатунку. Думки про те, житиме вона чи помре, майже одразу накрила могутня хвиля страху на безліч прийдешніх років лишитися відірваною від своїх маршів. Без чайок, без моря, без зірок» [10, с. 403]. При цьому Д. Овенс, використовуючи драматичні прийоми, підвищує градус напруги, перераховуючи різні подробиці прояву самотності в попередні роки. Після проголошення вироку персонаж, а разом і читач, переживає катарсис.

Висновки. Ретроспективна позиція недієгетичного оповідача-спостерігача дозволяє читачеві зосередити увагу не так на способах наратування подій, скільки на поведінці героїні. До того ж, розуміємо, що Кая систематично шукає в природі пояснення вчинку матері, яка не повернувшись, полишила дітей на самостійне виживання, прирекла Каю на самотність. Поетика самотності реалізується на різних рівнях художньої структури роману «Там, де співають раки» Д. Овенс – сюжетно-композиційному, просторово-часовій організації, системі персонажів. Цю екзистенційну категорію схарактеризовано передусім на прикладі жіночих образів тексту – Каї та її матері. Причин самотності головної героїні чимало. Передусім – це дитячі травми, пов'язані з насиллям у сім'ї, втратою матері, а згодом – усіх рідних та близьких. Самотність Каї супроводжувалася також дотичними емоціями-екзистенціалами – страхом, сумом, тугою, ностальгією, розчаруванням. Однак найпотужніший екзистенціал людського буття, – любов, – як демонструє наративізована історія, усе долає.

Література:

1. Бубер М. Я і Ти. Шлях людини за хасидським вченням, Київ, ДУХ І ЛІТЕРА, 2012. 272 с.
2. Демченко Н. Д. Лінгвалізація концепту «самотність» у сучасному українському художньому дискурсі: (на матеріалі роману «Камінь посеред саду» Володимира Лиса). Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки». Вип. 2. 2023. С. 3–13.
3. Калинич К. Тема самотності у творчості Кобо Абе (на прикладі трилогії «Чуже обличчя», «Спалена карта», «Людина-коробка»). Дипломна робота. Чернівецький нац. ун-т імені Ю. Федьковича. Чернівці, 2017. 96 с.
4. Карабльова О. В. Художні версії проблеми самотності у сучасній жіночій прозі: автореф. дис. на здобуття ступеню канд. філол. наук. Київ, 2004. 20 с.
5. Ларс Фр. Філософія самотності. Київ: Видавництво Анетти Антоненко, 2017. 208 с.
6. Ліщинський В. І. Психологічні наслідки відчуження як специфічного сприйняття навколишнього: збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. Вип. 12, ч. 1. Івано-Франківськ, 2007. С. 225–231.
7. Мидриган В., Гуйчук Л., Тичініна А. Поетика роману Д. Овенс «Там, де співають раки» крізь призму автобіографічного досвіду. «Платон мені друг, але істина дорожча». Чернівці : Чернівец. нац. ун-т. ім. Ю. Федьковича, 2024. С. 184–187.
8. Мовчан М. М. Самотність як полівекторний феномен: філософсько-антропологічний дискурс. Філософські обрії. 2008. № 20. С. 124–137.
9. Мовчан М. М. Феномен самотності: проблеми і перспективи. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. № 17. Запоріжжя: ЗДІА, 2004. С. 117–130.
10. Овенс Д. Там, де співають раки ; пер. з англ. О. Жильникової. Харків: Віват, 2021. 432 с.
11. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/>
12. Смушак Т. В. Концепт самотності та відчуження в українській та французькій літературі першої половини ХХ століття: (на матеріалі автобіографічної повісті Наталени Королевої «Без коріння» та автобіографічного роману Ірен Немировськи «Вино самотності»). Автореф. дис... кан. філол. наук. Івано-Франківськ, 2017. 20 с.
13. Тичініна А., Нікоряк Н. Новела В. Домонтовича «Спрага Музики» в аспекті інтердискурсивної методології. Visnyk Universitetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya: Filologicni Nauki. 2023. Vol. 1. Iss. 25. P. 131–143.
14. Чорнобай В. А. Богословське осмислення феномену самотності: дисертація на здоб. наук. ступеня канд. філос. наук. Київ, 2020. 270 с.
15. Heidegger M. Sein und Zeit. Tübingen, 1993. 437 S.